

BUREISING

Av byråsjef Olav Hope¹⁾ og direktør Ole Lie²⁾

Innledning.

Med bureising forstår vi i denne sammenheng oppdyrking av jordarealer samt reising av bolighus og driftsbygninger på bruket. Tilskott og lån til bureising gis etter retningslinjer fastsatt av Stortinget og Landbruksdepartementet.

Bureisingen er tidligere omtalt i forskjellige sammenhenger. Vi vil her bare nevne følgende publikasjoner:

Bureising av konsulent Eystein Gjelsvik, Noregs Boklag, Oslo 1939,

¹⁾ Det kgl. landbruksdepartement.

²⁾ Det norske jord- og myrselskap.

Selskapet Ny Jord, Jubileumsmelding 1908—1058, Oslo 1958,

Nydyrking og Bureising, forelesninger ved Norges Landbruks-høgskole 1952 av professor M. Ødelien,

Bureising av Per Berg, tidsskriftet Jord og Myr, nr. 2 - 1978,

Jordbruket i Noreg 1914—1974 (side 655—668) av landbruksdirektør Aslak Lidtveit, Oslo 1979.

Bureisingarbeidet er dessuten omtalt i en rekke artikler som er trykt i tidsskriftet Ny Jord.

Etter at disse publikasjoner ble utgitt har vi fått betydningsfulle endringer i

Bureising fra mellomkrigstiden, Skarsetfeltet i Fræna, Møre og Romsdal.

(Foto: Johan E. Mellbye.)

retningslinjene for den offentlige støtten til bureising. Den tekniske utvikling vedr. jorddyrking og husbygging har vært meget rask. Det er derfor behov for en ny omtale av saken. I en kort artikkel vil vi derfor forsøke å gi noen opplysninger og råd om forskjellige aktuelle forhold.

Litt historikk.

Ifølge Lidtveit var støtte til bureisingen fra staten ikke vanlig før første verdenskrig. Selskapet Ny Jord fikk i 1917 et statstilskott på kr. 50 000 til fremme av bureisingen. Tilskottet ble øket til kr. 100 000 i 1918.

I 1920 ble det av Stortinget vedtatt faste bestemmelser vedr. statens støtte til bureising på udyrket jord.

Bureisingen fikk deretter vind i seilene og ble et hjelpemiddel for mange til å skaffe seg heim og arbeidsplass. Selskapet Ny Jord, de fleste landbruks-selskap og enkelte kommuner kjøpte inn og utparsellerte jord til bureising. Det ble vanligvis flere bruk på hvert felt.

I andre tilfeller ble det reist ett eller noen få bruk på jord som ble kjøpt direkte fra grunneieren, ofte fra for-eldrenes eiendom.

Frem til 1976 er det ifølge Lidtveit reist i alt 19 258 bureisingsbruk med støtte fra staten. Vi kan i dag se mange vakre gårdsbruk som resultat av denne virksomheten. Det ligger imidlertid mye hardt arbeid og forsakelser bak.

Formålet med bureisingen.

I den første tiden var formålet med bureisingen å gi norsk ungdom mulighet for å skaffe seg levebrød i eget land. Arbeid for begrensning av emigrasjonen var utgangspunktet for dannelsen av Selskapet Ny Jord, som de første årene etter stiftelsen i 1908, hadde navnet «Selskabet til emigrationens indskrænking». Det må imidlertid også nevnes at bureisingen i Øst-Finnmark (Pasvik

og Grense Jakobselv) også hadde spesielle politiske formål, nemlig markering av nasjonale interesser overfor nabo-stater. En kan likevel stort sett si at hovedhensikten med bureisingen helt frem til krigen 1940, var å skaffe boplass og levebrød til bureiserfamiliene.

Etter siste krig fikk vi en periode med liten interesse for bureising og mange bruk som ikke var ferdig utbygget eller som lå ugunstig til, ble nedlagt eller stoppet i utviklingen. Landbrukspolitisk sett var det heller ikke lenger så stor interesse for bureising. Det ble lagt mer vekt på å gi eksisterende bruk utvidelsesmuligheter.

Det er nå stadig forespørsler etter jord til bureising fra vel kvalifiserte unge mennesker. Det synes å være et sterkt ønske hos mange om å skaffe seg en arbeidsplass som jordbruker på eget bruk.

I stortingsmelding nr. 14 (1976-77) om landbrukspolitikken heter det bl.a.: «Departementet mener at tilgjengelig dyrkingsjord først og fremst bør nyttes som tilleggsareal til bestående bruk. Ren bureising er likevel aktuell særlig på dyrkingsjord som ikke kan nyttes som tilleggsareal for bestående bruk, likeledes for å tjene bosettings- og sysselsettings- og ressursutnyttingsformål i næringssvake områder og for å styrke lokalsamfunnet».

Bureisingen skal m.a.o. primært være et ledd i målsettingen for landbrukspolitikken. Det tas spesielt hensyn til at bureisingen skal styrke bosettingen, bedre landbruksmiljøet og øke produksjonen i visse strøk av landet. Reglene for tilskott til særlig vanskeligstilte bruk som også gjelder for bureisingsbruk, angir de distrikter og forhold som gir grunnlag for lån og tilskott til bureising. Reglene for de forskjellige tilskottsordningene kan en få fra landbrukskontorene eller Landbruksdepartementet. Det er andre forutsetninger

som gjelder nå, enn de forhold som lå til grunn for den omfattende bureisingen i mellomkrigstiden.

Selv om bureisingen nå har et annet og mindre «drastisk» formål enn i de harde årene da «livbergingen» var et problem, er utbygging av jordbruket ved bureising i mange tilfelle berettiget. Det norske jord- og myrselskap har derfor bureisingsvirksomheten som en viktig oppgave. Selskapet (tidligere Selskapet Ny Jord og Det norske myrselskap) eier fremdeles betydelige arealer som er egnet til bureising. Det har også i den senere tid vært mulig å erverve noen arealer til utparsellering. Arealer til bureising stilles også til disposisjon på annen måte, bl.a. gjennom fylkenes landbrukskontorer.

Offentlig tilskott og lån til bureising.

Tilskott og lån til oppbygging av bureisingsbruk og dyrking av jord til bruket gis etter regler som er fastsatt av Stortinget og Landbruksdepartementet. Disse regler blir noe endret fra tid til annen. Størrelsen av tilskott og lån kan også variere etter situasjonen i de enkelte tilfellene.

Det ytes følgende lån og tilskott til bureisingsbruk:

1. Lån til driftsbygning og bolig som for vanlige byggesaker i landbruket, herunder et såkalt investeringslån til driftsbygningen på kr. 100 000. Dette lånet er rentefritt, og også avdragsfritt i de første 5 år.
2. Tilskott til bygging av driftsbygning som for vanlige byggesaker (i Nord-Norge og Namdalsregionen for tiden kr. 200 000, for øvrig inntil kr. 180 000 eller inntil kr. 160 000, avhengig av distriktet).
3. Tilskott til bygging av silo/låvetørkeanlegg, for tiden inntil kr. 20 000.
4. Et ekstraordinært tilskott på inntil kr. 125 000, som for vanskeligstilte bruk.

5. Rentefritak i 7 år og avdragsfritak i 2 år for et lån på inntil kr. 90 000 i Statens Landbruksbank. Denne støtte er det bare bureisere som får.
6. Til fulldyrking av jord på bruket gis 100 % tilskott, likevel ikke over kr. 2 400 pr. dekar. Til vanlig vil det bli gitt 100 % tilskott, inntil bruket har 150 dekar fulldyrket jord, forutsatt at søknaden blir innsendt i utbyggingsperioden som er fastsatt i driftsplanen. Landbruksdepartementet fastsetter arealet for 100 % tilskott i samband med godkjenning av bureisingsbruket. Til dyrking av areal utover det som er nevnt her, gis tilskott som til vanlige bruk (80 % inntil bruket har 150 dekar, 60 % inntil 200 dekar og 40 % inntil 500 dekar, deretter ingen tilskott).
7. Til andre investeringer, f.eks. senkingsarbeid, vatningsanlegg m.v. gis det tilskott som til vanlige bruk.

Det er ikke mulig å angi størrelsen av lånene og tilskottene mer eksakt. Det avhenger meget av situasjonen på brukene og kostnadene m.v. ved reising av bygningene. Det blir dessuten ofte foretatt endringer av reglene slik at de tall som angis må kontrolleres hos de lokale jordbruksmyndigheter.

Lån og tilskott er imidlertid ikke tilstrekkelig til å finansiere utbyggingen. I tillegg er det nødvendig med en relativt stor egenkapital, alternativt stor innsats av egen arbeidskraft, spesielt i dyrkingsarbeidet.

Spesielle skattebestemmelser.

Etter Skattebok for jord- og skogbrukere, Inntektsåret 1981, av C. Kvaal og R. Anderssen, Landbruksforlaget, Oslo, gjengis følgende spesielle skattebestemmelser som gjelder for bureisere:

«Skatteloven inneholder enkelte særregler om beskatningen av bureisere. Forøvrig gjelder de alminnelige regler

om beskatning av gardbrukere, og om beregning av merverdiavgift og investeringsavgift.

Som bureisere regnes de som enten har fått statens støtte til bureising eller fyller betingelsene for å kunne få denne støtte.

Formues- og inntektsskatt kan ikke pålegges bureisere i de første 5 år etter at de har bosatt seg på bureisingseiendommen eller etter at de har ført opp nødvendige driftsbygninger på eiendommen. Første året regnes som helt år uansett når en begynner. Skattefritaket gjelder bare den formue som består i bureisingseiendommen med tilhørende hus, innbo, redskaper, besetning og beholdninger, samt inntekt av bureisings-eiendommen, herunder fordeler ved bruk av våningshus på bruket. Hører det skog til eiendommen, går også skogen inn under fritaket.»

Fremgangsmåten ved oppbygging av bureisingsbruk.

Til orientering skal vi kort skissere en fremgangsmåte ved bureisingsproseduren.

1. Den interesserte skaffer seg tilsagn om jord til bureising fra grunneier, ved tilsagnsbrev, håndgivelse eller kjøpekontrakt.
2. Det søkes til Landbruksdepartementet om personlig godkjenning som bureiser og om godkjenning av bruket. Søknaden sendes til Landbrukskontoret, Jordbruksetaten i den kommune der bureisingen skal foregå. Søknaden skal inneholde opplysninger om alder (i tilfelle for begge partnerne), skolegang og praksis bekreftet med attestkopier. Dessuten beskrivelse av jordarealet, størrelse, jordkvalitet og dyrkingsmuligheter, beliggenhet i forhold til veg, telefon, skole m.v. Departementet vil imidlertid som regel be om driftsplan med investeringsplan og likviditetsoversikt for å vurdere om det økonomiske grunnlaget for bureisingen er til stede. Det blir derfor i de fleste tilfelle i første omgang gitt godkjenning bare for bureiseren.
3. Når bureiseren og bruksutbyggingen er godkjent, må søkeren be om å bli ført opp på vedkommende fylkes

Bureisingsbruk i Holmstaddalen, Sortland.

kvote for det aktuelle byggeåret (bli prioritert), og når det er i orden, kan søknad om lån og tilskott til finansiering av utbyggingen sendes til Statens Landbruksbank. Søknaden utarbeides sammen med landbrukskontoret, eventuelt også Landbruksbankens tillitsmann i kommunen (fra 1. juli -82 skal tillitsmannsfunksjonen helt ut ivaretas av landbrukskontorene). I mange tilfelle søkes det hjelp hos fylkeslandbrukskontorene. Søknaden sendes til den lokale landbruksnemnd som etter behandling sender den til fylkeslandbrukskontoret. Etter behandlingen i fylkeslandbrukskontoret går søknaden til Statens Landbruksbank.

Med søknaden skal det følge fullstendige tegninger av bygningene med alle opplysninger, finansieringsplan og driftskalkyle for bruket. For at drifts- og finansieringsplanen skal kunne vise et tilfredsstillende resultat, er det nødvendig med en betydelig egenkapital.

4. Ved overtakelse av jord fra Det norske jord- og myrselskap har selskapet vanligvis på forhånd foretatt kanalisering på bruket og bygget veg inn til gårdstunet. Så snart dette arbeid er ferdig og bureiseren er godkjent av departementet, opprettes kjøpekontrakt mellom selskapet og bureiseren. Eiendommen stilles der ved til disposisjon slik at bureiseren kan begynne med jorddyrking og andre arbeider.

Skjøte på eiendommen blir ikke utstedt før det er gitt tilsagn om lån og tilskott slik at finansieringen av bureisingen er klarlagt.

5. Ved kjøp av jord til bureising må det søkes om konsesjon på ordinær måte.

Råd om fremdriftsplan på bruket.

Fremdriften på selve bruket etter at jordarealet er stilt til bureiserens dis-

posisjon ved kjøpekontrakt, er meget viktig.

1. Det bør startes med oppdyrking av jord på bruket og eventuelle arbeider på hustomta. Hvis det er skog o.l. på arealene som skal dyrkes må den avvirket, fortrinnsvis som vinterbeskjeftigelse. Det er ønskelig at bureiseren kan skaffe seg en midlertidig bolig i nærheten av bruket. Bureiseren bør selv utføre mest mulig av dyrkingsarbeidene, bl.a. for å få et godt resultat. I dette arbeidet ligger den største muligheten til reell betaling for eget arbeid.
2. Når et tilstrekkelig areal er oppdyrket og tilsådd med gras f.eks. minst 70—100 dekar, forutsettes at det foreligger tilsagn om lån og tilskott til driftsbygninger og eventuelt bolighus. Bygging av siloer gjennomføres først for eventuell innlegging av grasavling. For å korte ned byggetiden vil det vanligvis lønne seg å kjøpe fabrikkleverte bygninger til husdyrene m.v.
3. Ved bureiserens tilflytting til bruket er det ønskelig at driftsbygningene er gjort klare for kjøp og innflytting av produksjonsdyr.
4. Bureiseren har vanligvis lite igjen for å bruke mye av egen arbeidskraft til bygging av driftsbygning. Byggingen vil da ta relativt lang tid. Inflasjonen og rentene vil mer enn «spise opp» verdien av egen arbeidsinnsats. Det vil dessuten ta lang tid før bruket kommer i produksjon. Innredning av egen bolig kan selvsagt med fordel utføres av bureiseren, over noe lengre tid.
5. Maskinanskaffelser foretas etterhvert som behovet melder seg til dyrkingsarbeider, jordbearbeiding, såing og høsting. Spørsmålet om anskaffelse av større jorddyrkingsmaskiner må vurderes etter egne forutsetninger og forholdene på stedet.

Kravet til bureiserfamilien.

Begge partnerne og eventuelle barn må på forhånd ha gjort seg kjent på «bruket» og i omgivelsene. De må alle være innstilt på å bosette seg på stedet. De må være villige til å gå på den store oppgaven som bureising er, med lyst og interesse for yrket.

Bureiserne må være innstilt på en lang og slitsom arbeidsdag. Tilbakeslag eller skuffelser må tåles.

For å kunne ha midler til det daglige behov har mange bureisere ordnet seg slik at den ene part (kvinnen) har noe betalt arbeid (f.eks. 1/2 stilling) utenfor bruket i utbyggingsperioden.

En tilstrekkelig stor bankkonto som kan disponeres til dekning av de daglige utgifter vil selvsagt kunne erstatte betalt arbeid utenfor bruket.

Sluttbemerkninger.

En har her forsøkt å gi noen råd om bureising. Det må også understrekes at bureisingen byr på en hard tilværelse i mange år. Slik sett har forholdene ikke endret seg stort fra mellomkrigstidens bureising. Økonomien vil imidlertid bedres raskt når utbyggingsperioden er over, noe som har sammenheng med den generelle bedring av levekårene i jordbruket.

De fleste av dem som har gjennomført oppgaven sier at de ikke ville ha startet på nytt. Derimot gir så å si alle bureiserne uttrykk for glede over at de har fått gjennomføre oppbyggingen av bruket. De har skapt en vakker heim, en arbeidsplass som gir tilfredsstillelse. Gjeldsbelastningen (som riktignok er stor) er av en slik karakter at den synes overkommelig, forutsatt at produksjonsgrunnlaget er klart når driftsbygningen er ferdig.

Vi som ser det utenfra må berømme bureiserne for deres innsats. De har skapt et produksjonsgrunnlag som kan bli godt å ty til for oss alle. Det står respekt av kvinnen og mannen bak bureisingsverket.

Vi finner det likevel ikke riktig å drive agitasjon for å få folk til å starte bureising. Vår oppgave er å fremlegge alle fakta så objektivt som mulig. Etter at vedkommende selv har gjort valget er det en kjær plikt å støtte deres prosjekt så godt som mulig med de virkemidler vi har til rådighet.

Til slutt må det understrekes at gjennomføring av et bureisingsprosjekt vil ta lang tid både for å ordne alle formaliteter vedrørende finansieringen og til selve utbyggingen.

Registrering av torvressurser

Orientering på funksjonærmøte i Det Norske jord- og myrselskap 7.12.1981.

Av konsulent Osc. Hovde.

Det skulle vel være unødvendig i denne forsamling å definere begrepene myr og torv. Jeg skal derfor innskrenke meg til å poengtere at myr er et arealbegrep, mens torv er et massebegrep. Myrene er således todimensjonale og torven tredimensjonal. En må følgelig først kjenne myrarealet for å kunne beregne torvmassen.

Bestemmelsen av arealet er en for-

holdsvis enkel sak, enten det gjelder målingen i terrenget eller arealberegning på kartet. Det som gir grunn til de største feilmarginer er beregningen av middeldybden for et område. Men det er innlysende at jo flere dybdemålinger pr. arealenhet desto nøyaktigere resultat.

Registrering av torvressurser kan utføres enten ved å bygge på allerede